

© Klaas Spronk

Profetie voor boven de 16: preken over Ezechiël

Vanaf 5 februari tot aan Pasen (8 april) staat het boek Ezechiël op het oecumenisch leesrooster. Veel kerkgangers – inclusief de kinderen in de nevendienst – zullen geconfronteerd worden met teksten die ze niet of nauwelijks kennen. De profeet Ezechiël is namelijk niet populair. Hij is hooguit bekend van het in hoofdstuk 37 beschreven visioen over dorre doodsbeenderen die samengevoegd worden en nieuw leven ingeblazen krijgen. Dat past mooi bij het verhaal van de opstanding en heeft dan ook zijn plaats in de dienst op de Paasmorgen gekregen. Andere hoofdstukken zullen de voorgangers meer hoofdbrekens opleveren. Toch wordt het hun ook weer niet al te moeilijk gemaakt. De meest problematische teksten zijn door de makers van het leesrooster weggelaten.

Pornoprofetie

Sommige uitspraken van Ezechiël zijn regelrecht aanstootgevend. Hij maakt Jeruzalem voor hoer uit en beschrijft uitgebreid hoe zij zich, net zoals eerder Samaria, verkocht heeft aan buitenlandse heersers. Dat gebeurt in de hoofdstukken 16 en 23, waarin de profeet zich in zijn boosheid helemaal laat gaan. Er worden geen doekjes om gewonden. Het is te begrijpen dat deze lezingen niet voorkomen op het leesrooster. Dit zijn teksten voor boven de 16. Sommige uitleggers spreken zelfs van “porno-profetie”. Vooral vrouwelijke lezers worden er niet vrolijk van. Ook al gaat het om beeldspraak, er wordt toch op een manier over vrouwen geschreven die van weinig gevoel getuigt voor de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Op een dergelijke manier zou nooit over mannen geschreven zijn. Een tijdje geleden deed een collega een oproep tot een meer “mannelijke” theologie. Maar dit zal niet zijn bedoeling zijn geweest.

Intussen zegt het natuurlijk wel iets over deze profeet en zijn boodschap. Hij shockeert zijn hoorders, zoals dat tegenwoordig cabaretiers doen. Dat doet hij niet alleen om gehoor te krijgen, maar vooral om tot nadenken en bekering aan te zetten. Er is veel voor te zeggen om dat niet op deze manier te doen, maar wie dit soort hoofdstukken overslaat moet dan wel bedenken hoe het gewenste effect op een andere manier bereikt kan worden.

Teksten voor boven de 30

Volgens sommige rabbijnen in de oudheid zijn er ook nog andere teksten die ongeschikt zijn voor jeugdige hoorders. Met had aanvankelijk grote moeite met het boek Ezechiël. Dat had ermee te maken dat sommige teksten in tegenspraak lijken te zijn met de boeken van Mozes. Een mooi voorbeeld daarvan is wat Ezechiël in hoofdstuk 18 zegt over de individuele verantwoordelijkheid: niemand zal hoeven te boeten voor wat iemand anders heeft gedaan, ook niet als het je vader is. Dat is moeilijk te rijmen met de beruchte uitspraak die we onder andere kennen uit de Tien Woorden: “Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten” (Exodus 20:5). Uiteindelijk kwamen de rabbijnen toch tot de conclusie dat deze en andere teksten elkaar eerder aanvulden dan tegenspreken.

Toch bleven ze waarschuwen voor onoordeelkundig gebruik van bepaalde teksten van Ezechiël. Daarbij dachten ze vooral aan het eerste en aan de laatste hoofdstukken. Men raadde aan om onervaren Bijbellezers daar niet aan bloot te stellen. Vanaf 30 jaar zouden ze mogen worden vrij gegeven. Maar wat is er nu zo gevaarlijk aan? In hoofdstuk 1, dat voor maar liefst drie achtereenvolgende zondagen op het leesrooster staat, gaat het over het roepingvisioen van de profeet. In de laatste hoofdstukken (40-48) beschrijft hij zijn visioen van de nieuwe tempel.

Het is fascinerend om te lezen hoe in het eerste hoofdstuk de profeet woorden probeert te geven aan wat eigenlijk niet te beschrijven is. Het gaat over Gods heerlijkheid. Die gaat een mens verre te boven. Maar Ezechiël wordt er wel door geraakt en hij geeft dit door. Dat is iets – en daarom zijn de

rabbijnen zo voorzichtig – waar je ook mee aan de haal kunt gaan. Je loopt het gevaar al te gemakkelijk en dus ongepast over God te spreken. Je kunt er ook door in de war raken, wanneer je de eigen aardse realiteit uit het oog verliest. Bij de laatste hoofdstukken is dat gevaar misschien nog wel groter.

Visioenen van de toekomst

Ezechiël wordt wel de vader van de apocalyptiek genoemd. Het nieuwtestamentische boek Openbaring is onmiskenbaar door hem geïnspireerd. Ezechiël vertelt van een grote strijd met duistere machten, gevolgd door een nieuwe tijd. De heerlijkheid van God, zoals Ezechiël die aan het begin zag en die door de ontrouw van de mensen van de aarde was verdwenen, zal definitief terugkeren. Ezechiël werkt dat uit in de beschrijving van een nieuwe tempel. In latere teksten in het Oude en Nieuwe Testament is dat verder uitgebreid en ook daarna is men erover blijven nadenken. Dat leidde en leidt soms tot uitwassen. Het blijkt dat het moeilijk is om er goed mee om te gaan. Ook hiervan kunnen mensen in de war raken. Denk aan al die mensen die er heilig van overtuigd waren dat zij wisten wanneer die nieuwe tijd aan zou breken. Steeds opnieuw zwichten er gelovige mensen voor de verleiding om hun vertrouwen op Gods ingrijpen te bewijzen door het te koppelen aan een concrete datum. Van de vader van de apocalyptiek kunnen ze leren dat ze het aan God zelf moeten overlaten: “Heer JHWH, dat weet U alleen” (37:3). Wat Ezechiël zijn volk leert is dat ook wie zichzelf volledig had afgeschreven mag hopen op een nieuw begin. Wie al te zeer gefocust is op het eind der tijden zou wel eens over het hoofd kunnen zien dat zoiets ook “gewoon” nu kan gebeuren.

Hulp bij het lezen

Het is niet de bedoeling om u af te schrikken. Integendeel: het loont de moeite om het boek Ezechiël te lezen. En dan gelijk ook helemaal. Zeker in de Nieuwe Bijbelvertaling is dat goed te doen. Maar enige hulp bij het lezen is geen overbodige luxe. Gelukkig is die ook ruim voldoende aanwezig. Onlangs nog zijn er twee nieuwe boeken over Ezechiël gepubliceerd. De predikant die zich afvraagt hoe zij/hij zou kunnen preken over Ezechiël vindt treffende voorbeelden in het boek van Ad van Nieuwpoort, *In Babel: Actuele bespiegelingen bij Ezechiël*, Vught: Skandalon 2011. Dat bevat vertalingen van een aantal hoofdstukken met eigentijdse en eigenzinnige preken daarover. In het voorwoord schrijft de auteur: “Wie een verantwoord wetenschappelijke beschouwing over Ezechiël zoekt, doet er goed aan *In Babel* ongelezen te laten.” Die kan dan, zo voeg ik daar nu aan toe, het laatste nummer van de Amsterdamse Cahiers voor de exegese van de Bijbel en tradities lezen. Dat is geheel gewijd aan Ezechiël (nr. 26; uitgeverij 2vM, 2011).